

Zərifə xanım Əliyeva 100 il bundan əvvəl - 1923-cü il aprelin 28-də Azərbaycanın zəngin tarixə, əsrarəngiz gözlüklərə malik füsunkar güşəsində - Naxçıvan Muxtar Respublikası Şərur rayonunun Şahtaxtı kəndində dünyaya göz açmışdır. Atası görkəmli alim və ictimai xadim Əziz Məmməd-kərim oğlu Əliyev və anası

Leyli xanım, isə qədim İrəvanda böyüyüb boya-başa çatmışlar. Təəssüf ki, hegemon dövlətlərin Erməniləri küt-ləvi surətdə başqa ölkələrdən əzəli və əbədi Azərbaycan torpaqlarına köçürmələri, Türkiyə Cümhuriyyəti ilə Azərbaycan arasında zərər Ermənistan dövlətini yaratmaları bir müddətdən sonra yerli xalqın - azərbaycanlıların ermənilər tərəfindən deportasiyasına, məcburi qaçqın və köçkünə çevrilmələrinə səbəb oldu. O vaxtlar, yəni 1918-ci ildə Sankt-Peterburqdakı Hərbi Tibb Akademiyasında təhsil alan Əziz Əliyevin də ailəsi bu qəddar məhrumiyyətlərlə üzləşdi. Ağır işgəncələr, erməni basqınları nəticəsində ailəsi əvvəl Arazın o tayında Cənubi Azərbaycanın Ərəblər kəndində, sonra isə Naxçıvanın Şahtaxtı kəndində məskunlaşdı. 1921-ci ildə həmin kənddə bu ailənin böyük oğlu, gələcəyin Əməkdar elm xadimi, görkəmli alimi Tamerlan Əliyev, 1923-cü ildə isə gələcəyin dünya şöhrətli məşhur oftalmoloq-alimi, akademik Zərifə xanım Əliyeva dünyaya gəldi.

İnsanlara işıqlı həyat bəxş etmiş görkəmli alim

Zərifə Əliyevanın dünyaya gəlişi ailə üçün düşərli oldu. Elə həmin il ailənin Bakıya köçməsi ilə gələcək uğurların təməli qoyuldu. Ailənin başçısı Əziz Əliyev Bakı Dövlət Universitetinin tibb fakültəsinə daxil olaraq bir vaxtlar Sankt-Peterburqda yarımçıq qalmış təhsilini davam etdirdi.

Sonralar atalarının yolunu davam etdirən dörd övladdan biri də gənc Zərifə xanım Əliyeva oldu. Orta məktəbi əla qiymətlərlə bitirən Zərifə xanım böyük qardaşı Tamerlan Əliyevlə birlikdə İkinci Dünya müharibəsi illərində Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsində təhsil alırdı. Tamerlan Əliyev Zərifə Əliyevadan iki kurs yuxarı idi və təhsildə göstərdiyi nailiyyətlərə görə "Stalin təqaüdü"nə layiq görülmüşdü. Zərifə Əliyeva da qardaşı ilə fəxr edir və ondan geri qalmırdı.

Tamerlan Əliyev terapevt, Zərifə Əliyeva həkim-oftalmoloq ixtisası üzrə təhsil alırdılar. Onların kiçik qardaşları Cəmil Əliyev isə fərqli bir sahə onkologiya sahəsini seçmişdi.

Zərifə xanım, bəlkə də, bu ixtisası seçərək ölkə əhalisinin bu sahəyə böyük ehtiyacı olduğunu düşünmüş və xalqına bu istiqamətdə daha çox xeyir verəcəyini fikirləşərək bu addımı atmışdı. Zərifə Əliyevanın institutu bitirdiyi 1947-ci ildə müharibə təzə başa çatmışdı və onun fəsadları çətinliklə aradan qaldırılırdı. Əhali arasında traxoma xəstəliyi geniş yayılmışdı. Zərifə xanım institutu bitirdikdən sonra bütün diqqətini bu istiqamətə yönəlmişdi və ən ümdə arzusu xalqı bu belədan qurtarmaq idi. Ona görə də o, Moskvada Ümumittifaq Mərkəzi Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda 2 il ərzində diplomdan sonrakı təhsillə bağlı kurs keçərək oftalmologiya üzrə yüksəkixtisaslı mütəxəssis adını aldı. Bundan sonra Vətənə qayıdaraq Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda elmi işçi vəzifəsində ilk əmək fəaliyyətinə başladı və burada 18 il fədakarlıqla çalışdı. O, göz xəstəliklərinin, xüsusilə də, traxomanın qarşısının alınması üçün gərgin işlərə başladı.

Zərifə xanım bildirdi ki, hələ müharibədən əvvəl, 30-40-cı illərdə Azərbaycanda traxoma ocağı alovlanırdı. O vaxtlar respublikada bu xəstəliyin qarşısının alınması üçün xüsusi həkim komissiyası yaradılmış və Əziz Əliyev bu komissiyanın rəhbəri təyin edilmişdi. Zərifə xanım Əliyevaya o da bəlli idi ki, atası digər həkimlərlə birlikdə bu vəzifənin öhdəsindən bacarıqla gəlmiş, müharibədən əvvəlki illərdə aparılan genişmiq-

yaslı səhiyyə tədbirləri nəticəsində traxoma epidemiyasının yayılma təhlükəsinin qarşısı alınmışdı. Müharibə dövründə bu infeksiya ocaqları yenidən közərmiş və müharibədən sonrakı illərdə insanların həyatı üçün ciddi təhlükəyə çevrilmişdi. Zərifə Əliyeva müharibədən sonrakı illərdə bu ağır yükü öz zərif çiyinlərinə götürdü.

O, keçən əsrin 50-ci illərinin əvvəllərində aspiranturada təhsil alarkən də ancaq bu mövzu ətrafında fikirləşirdi. Onun bu istiqamətdə apardığı tədqiqat işləri traxomanın müalicəsində başqa terapevtik maddələrin tərkibinə sintomisinin əlavə edilməsinin effektiv nəticə verdiyini müəyyən etdi. Z.Əliyevanın təklif etdiyi üsul tezliklə respublikanın bütün bölgələrində tətbiq edildi və traxomanın yayılmasının qarşısı alındı. Bu, səhiyyədə böyük irəliləyiş, inqilabi bir dönüş idi. Məlumdur ki, tibbdə hər bir elmi-tədqiqat işinin dəyər meyarı onun nəzəri hissəsi ilə yanaşı, praktiki səhiyyəyə tətbiq sahəsinin genişliyi ilə müəyyən edilir. Gənc alimin əldə etdiyi bu nailiyyətlər onu yeni problemlər üzərində düşünməyə sövq etdi. Keçən əsrin 60-cı illərinin əvvəllərində o, Azərbaycan SSR Səhiyyə Nazirliyi Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda baş elmi işçi vəzifəsində çalışırdı.

1977-ci il Zərifə xanımın həyatında daha bir mühüm tarixi hadisə ilə yadda qaldı. Həmin ildə akademik Z.Əliyevanın təşkilatçılığı ilə Bakıda Ümumittifaq Oftalmoloqlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin plenumu keçirildi. Rusiyadan və digər ölkələrdən gəlmiş görkəmli oftalmoloqlar bu tədbirin yüksək səviyyədə təşkilinə görə akademik Zərifə Əliyevaya öz təşəkkür və minnətdarlıqlarını bildirdilər. Həmin tədbirdə Zərifə xanım peşə xəstəliklərinin diaqnostikası və müalicəsini həyata keçirmək üçün yüksək təchizatlı laboratoriyanın yaradılmasına ehtiyac olduğunu bildirdi və plenum bu təklifi bəyənərək, onun təşkilinə yekdilliklə qərar verdi.

Akademik Zərifə xanım Əliyevanın doktorluq dissertasiyası müdafiəsindən sonra Əziz Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda göz xəstəlikləri kafedrasında əvvəl professor, sonra isə kafedranın müdiri vəzifələrinə seçilməsi alimin tədris sahəsindəki bacarıqlarının tam şəkildə üzə çıxmasına güclü təkan verdi. Alimin elmi əsərlər içərisində həkimlik deontologiyasına həsr etdiyi "Yüksək etimad" kitabı öz orijinallığı, mövzu genişliyi, fəlsəfi motivləri, tərbiyəvi əhəmiyyəti, etik norma meyarları cəhətdən

s o n
dərəcə
əhəmiyyətli və
l a z ı m l ı
əsərlərdən-
dir.

Arzulanan hər şeyi etməyə, hər yeni layihəni həyata keçirməyə bir alim ömrü kifayət etməyə bilər. Lakin alimin xalqın gələcəyi naminə yerinə yetirdiyi missiya, söylədiyi tutarlı bir fikir, yazdığı lazımlı bir kitab onun tarixdə əbədi yaşamasına bəs edir. Akademik Z.Əliyevanın gördüyü titanik işlər, yazdığı fundamental əsərlər, hazırladığı çoxsaylı tibb kadrları isə onun əbədiyaşarlığına, ölməzliyinə, dünya durduqca yaşayacağına təminat verir.

Azərbaycanın görkəmli oftalmoloq-alimi Zərifə Əziz qızı Əliyeva SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının akademik M.İ.Averbax adına mükafatına layiq görülmüşdür. Z.Əliyeva keçmiş SSRİ miqyasında mötəbər təltifə layiq görülmüş qadın oftalmoloq olmuşdur. Zərifə xanım Əliyeva bu təltifi onun timsalında Azərbaycan oftalmologiya elminə verilən ən böyük mükafat kimi qəbul etdi. Bu beynəlxalq əhəmiyyətli mükafat görkəmli alimə peşə xəstəliklərinin müayinəsi, diaqnostikası, müalicə və profilaktikası istiqamətində apardığı mükəmməl silsilə elmi-tədqiqat işlərinə görə verilmişdi.

Zərifə xanım böyük alim, təcrübəli pedaqoq, qayğıkeş həkim olmaqla yanaşı, sədaqətli həyat yoldaşı, mehriban və əvəzsiz ana idi. Tale elə gətirdi ki, o, xalqımızın ümummilli lideri, müstəqil Azərbaycan dövlətinin xilaskarı və qurucusu Heydər Əliyevlə ailə qurdu və ömrünün sonunadək bu böyük şəxsiyyətin gördüyü bütün işlərdə ona dəstək oldu. Zərifə xanım cəmiyyət üçün layiqli övlad böyüdü təbiyə etməyi qarşısına məqsəd qoyaraq, bu çətin missiyanı şərəflə yerinə yetirən fədakar ana idi. İnsanlara bitib-tükənməyən sevgi, məhəbbət dolu geniş ürəyə sahib olan, gözlərə işıq, nur bəxş edən, Vətən təəssübünü bütün duyğulardan üstün tutmağı bacaran, özünün fitri istedadı ilə elmin, insanlığın ən yüksək zirvəsinə ucalan akademik Zərifə Əziz qızı Əliyeva bu ecazkar xüsusiyyətləri ilə həm müasir gəncliyə, həm də gələcək nəsillərə örnekdir.